

DİJİTAL EĞİTİMDE EŞİTSİZLİK: HARRAN ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ DENEYİMİ

Hatice ŞAHİN

Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü,
htcshn43@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-7123-6411>

Article Types / Makale Türü

Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi

15/09/2021

Accepted / Kabul Tarihi

02/12/2021

<https://doi.org/10.26791/sarkiat.996069>

DİJİTAL EĞİTİMDE EŞİTSİZLİK: HARRAN ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ DENEYİMİ

ÖZ

2000’li yılların başından itibaren geleceğin eğitim sistemi olduğu tartışılan dijital eğitim (uzaktan eğitim) pandemi süreci ile birlikte bir zorunluluk halini almıştır. Dijital eğitim pandemi sürecinde dünya genelinde olduğu gibi Harran Üniversitesi’nde de zorunlu olarak deneyimlenmiştir. Dijital eğitimin en önemli iddialarından biri eğitimde eşitliği sağlayacak bir yöntem olduğudur. Bu çalışma Harran Üniversitesi öğrencilerinin deneyimleri üzerinden dijital eğitimin eşitlik sağlayıp sağlamadığını araştırmayı hedeflemiştir. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Harran Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı aracılığıyla tüm öğrencilere gönderilen anket formu gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Basit tesadüfi örneklem tekniği ile 1770 kişiden cevap alınmıştır. 19 Ağustos 2020 ve 9 Kasım 2020 tarihleri arasında Google forms üzerinden veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 21.0 ile analiz edilmiştir. Çalışmada cinsiyet, ekonomik durum ve yerleşim yeri değişkenleri kullanılarak betimsel yöntem ile analizler yapılmıştır. Bu çalışma, öğrencilerin teknolojik cihazlara sahip olma düzeylerinin ve bu cihazları kullanma becerilerinin eşit olmayan düzeyde olması nedeniyle dijital eğitimin başka bir eşitsizlik biçimi oluşturduğunu tespit etmiştir. Sonuç olarak dijital eğitimin gelecekte daha etkin şekilde kullanılacağı öngörülse de eşitlikçi bir sistem olduğu iddiasının aksine kendi eşitsizliklerini üreteceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, uzaktan eğitim, dijital eğitim, eğitimde eşitsizlik, dijital bölünme.

INEQUALITY IN DIGITAL EDUCATION: EXPERIENCE OF HARRAN UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

Since the beginning of the 2000s, digital education (distance education), which has been discussed as the education system of the future, has become a necessity with the pandemic process. During the pandemic process, digital education has been experienced compulsorily in Harran University as well as in the rest of the world. One of the most important arguments of digital education is a method that will ensure equality in education. This study aims to investigate whether digital education can provide equality through the experiences of Harran University students. The quantitative method was used in the study. The questionnaire form sent to all university students through Harran University Registrar’s Office was applied voluntarily. Responses were received from 1770 people using the simple random sampling technique. Data were collected on Google forms between 19 August 2020 and 9 November 2020. The obtained data were analyzed with SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 21.0. In the study, analyzes were made with the descriptive method by using the variables of gender, economic status and settlement. This study has determined that digital education creates another form of inequality due to students’ unequal level of possession of technological devices and their ability to use those devices. As a result, although it is predicted that digital education will be used more effectively in the future, it has been concluded that contrary to the claim that it is an egalitarian system, it will produce its inequalities.

Keywords: Education, distance education, digital education, educational inequality, digital division.

GİRİŞ

Son 40 yıldır bilişim teknolojilerindeki gelişim dijitalleşmenin önünü açarak 2000’li yıllarda fiziksel dünyanın sanal bilgi işlem dünyasına bağlanmasını sağlamıştır.¹ Çoğu kez elektronik araçlarla karıştırılan dijital kavramı, aslında verinin elektronik olarak işlenmesini ifade etmektedir.² Dünya çapında kaçınılmaz bir şekilde egemen hale gelmeye başlayan dijitalleşme bilginin de dijitalleşmesini sağlamıştır. Veriyi işleyip bilgiyi dönüştürme çağımızda en temel eylemlerden biri haline gelmiştir.³ Bilginin önem kazandığı bir çağda sürekli gelişen iletişim teknolojileri toplumsal hayatın hemen her alanında etkili olmaya başlamıştır.⁴ Toplumsal bilginin genç kuşaklara aktarımını sağlayan eğitim de 2000’lerin başından itibaren dijitalleşmenin etkisi altına girmiştir.

Toplumun kabul ya da inşa süreciyle elde ettiği bilgi,⁵ yığılarak ilerlemekte ve günümüz dünyası için gücün belirleyicisi olarak ortaya çıkmaktadır.⁶ Toplumsal ve ekonomik gelişmenin temel itici güçlerinden biri olarak kabul edilen dijitalleşme,⁷ bugün üretimin, mesleklerin ve çalışma biçimlerinin de önemli ölçüde değişmesini sağlamıştır.⁸ Bu dönüşümü de dikkate alacak şekilde yükseköğretim kurumları da hem uluslararası alanda rekabet edebilmek amacıyla eğitim ve araştırma standartlarının yükseltilmesi⁹ hem de yeni tip üretim tarzının ihtiyaçlarını karşılayacak insan gücünün yetiştirilmesi bakımından önemli görevler üstlenmek zorundadır.¹⁰ Toplumun kültürel değerlerinin genç kuşaklara aktarıldığı bir araç olan eğitim, aynı zamanda kültürel değerlerin yeniden üretildiği bir alandır.¹¹ Günümüz yaşam biçiminin bir parçası olan dijitalleşme de eğitim kurumlarının dışında kalamaz. Bu bağlamda yükseköğretim kurumları hem dijital olanakların eğitim alanında kullanılması hem de dijital teknolojilerin üretim alanı olması bakımından ülkelerin geleceği açısından önem arz etmektedir.¹²

Uzun yıllardır eğitimde teknoloji kullanımı dünya çapında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle eğitim kurumlarından çeşitli nedenlerle uzak kalan kişilere eğitim alanında fırsatlar sunmak amacıyla geliştirilen uzaktan eğitim modelleri dijital eğitim sürecinin temellerini oluşturmaktadır.¹³ Uzaktan eğitimin en önemli faydaları çalışmak zorunda olan ya da kırsal kesimlerdeki kişilerin eğitim hayatına katılmalarını sağlamak olarak görülmektedir.¹⁴ Dijitalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte uzaktan eğitim uygulamalarının bir parçası olarak dijital eğitim uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Harran Üniversitesi de bu bağlamda ortak dersler olarak adlandırılan Türk Dili, Yabancı Dil ile Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerini dijital olarak öğrencilerine seçme olanağı sunmaktadır. Ayrıca dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi pandemi süreciyle birlikte Harran Üniversitesi’nde de hemen hemen tüm dersler dijital ortamda sunulmuştur. Bu süreçte, dijital eğitimin yüz yüze olanın yerine geçeceği, yakın gelecekte yüz yüze eğitimin alternatif ya da destekleyici konumundan uzaklaşacağı, temel bir eğitim sistemine dönüşeceği öngörülmektedir.¹⁵

1 Fahri Bilal Yankın, “Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı”, *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi* 7/2 (Ocak 2019): 4.

2 Aras Bozkurt, vd., “Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi-AUAd* 7/2 (Nisan 2021): 36.

3 Bozkurt vd., “Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler”, 35.

4 Zübeyde Demircioğlu, “İnternet Kullanımının Toplumsal İlişkilerin Dönüşümü Üzerine Etkileri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/52 (Ekim 2017): 621.

5 Mehmet Fatih Güloğlu, “Toplumsal Gerçekliği İnşa Eden İllüzyon: Meşruiyet”, *Mediterranean Journal of Humanities* 9/2 (Aralık 2019): 326.

6 Bozkurt vd., “Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler”, 37.

7 Aylin Konu, “Sürdürülebilir Kalkınma ve Dijital Ekonomi İlişkisi: AB Ülkeleri İçin Bir Araştırma”, *Akademik İncelemeler Dergisi* 15/2 (Eylül 2020): 655.

8 Yankın, “Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı”, 4.

9 Fatma Acun, “Küresel Rekabette Dijital Kültür”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* 9 (Aralık 2008): 12.

10 Gonca Telli Yamamoto, vd., *Kamuda Dijital Dönüşüm*, (İstanbul: Kriter, 1. Basım, 2018), 171.

11 Hatice Şahin, *Türkiye’de Eğitimde Fırsat Eşit(siz)liği ve Bireylerin Eğitim Kararları: Ardahan ve Karabük Örneği*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

12 Telli Yamamoto, vd., *Kamuda Dijital Dönüşüm*, 171.

13 Börje Holmberg, *Theory and Practice of Distance Education*, (London: Routledge, 2. Basım, 1995), 1.

14 David Kember, *Reconsidering Open and Distance Learning in the Developing World*, (NewYork: Routledge, 1. Basım, 2007).

15 Sahure Gonca Telli, vd., “Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi”, *Üniversite Araştırma-*

Dijital eğitim kırsal kesimde yaşayan ya da çalışmak zorunda olan bireylerin de eğitime katılımını sağlaması, fırsatlar sunduğu¹⁶ gerekçesiyle de geleneksel eğitime nazaran daha eşitlikçi olarak görülmektedir. Bu çalışmada, eğitimde eşitlik konusunun pandemi sürecinde yaygınlaşması örnek alınarak ve uzun yıllardır tartışılan, giderek yaygınlaşan, geleceğin eğitim sistemine dönüşeceği belirtilen dijital eğitimin farklı boyutlarıyla araştırılması amaçlanmıştır.

1. MATERYAL VE METOD

Geleceğin eğitim sistemi olduğu iddia edilen dijital eğitimi Harran Üniversitesi deneyimi üzerinden değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada nicel araştırma yönteminde yaygın şekilde kullanılan anket tekniği tercih edilmiştir. Google forms üzerinden 19 Ağustos 2020 ve 9 Kasım 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilen çalışmaya Harran Üniversitesi'nde öğrenim gören 1770 öğrenci katılmıştır. Basit tesadüfi örneklem tekniğiyle uygulanan ankette öğrencilerin demografik bilgileri, dijital eğitim ve yüzyüze eğitim arasındaki farklılıklara ilişkin görüşleri ile ilgili soruların yanısıra dijital eğitime karşı tutum ve eğilimlerini ölçmeye yönelik 5'li likert tipi sorular sorulmuştur. Likert tipi sorularda “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” ifadelerinin yer aldığı iki aşırı uç arasında seçim yapmaları istenmiştir. Anketten elde edilen veriler SPSS 21.0 ile analiz edilmiştir. Bulguların analizinde Ki kare testi ve betimsel istatistik yöntemleri tercih edilmiştir.

Katılımcıların; 889'u (%50,2) erkek, 881'i (%49,8) kadındır. Yaş dağılımlarına bakıldığında; 1473'ünün (%84,3) 18-24 yaş aralığında olduğu, 283'ünün (%15,7) 25 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Araştırmaya toplam 9 fakülteden öğrencilerin yanı sıra, önlisans ve lisansüstü öğrencileri de dâhil edilmiştir. Katılımcıların gelir durumları incelendiğinde; 334'ünün (%18,9) 0-999 TL arası, 429'unun (%24,2) 1000-1999 TL arası, 482'inin (%27,2) 2000-2999 TL arası, 213'ünün (%12) 3000-3999 TL arası, 130'unun (%7,3) 4000-4999 TL arası ve 183'ünün (%10,3) 5000 TL ve üzeri gelire sahip olduğu görülmüştür. İkamet yerlerine bakıldığında; katılımcıların yaklaşık yarısını oluşturan 864 (%48,8) öğrencinin büyükşehirde, 350'sinin (%19,8) il merkezlerinde, 298'inin (%16,8) ilçe merkezlerinde, 19'unun (%1,1) kasaba ve 239'unun (%13,5) köylerde yaşadığı tespit edilmiştir.

1.2. BULGULAR

Genel eğitim sisteminin bir alt sistemi olarak görülen¹⁷ uzaktan eğitimin tarihi 19. yüzyıldaki mektupla öğretim yöntemine kadar gitmektedir.¹⁸ 1920'li yıllarda radyo, 1930'larda da televizyon,¹⁹ 1960'lı yıllarda telekonferans teknolojileri ve 1990'lı yıllardaki çevrimiçi yöntemler²⁰ uzaktan eğitim ile teknoloji arasında önemli bir bağ kurulmasını sağlamıştır.²¹ 2000'li yıllarla birlikte uzaktan eğitim, açık eğitim, açık öğrenim, uzaktan öğrenme ve dijital eğitim gibi terimlerle birlikte anılan okul dışında öğrenme sistemleri ve genişleyen çevrim içi eğitim modelleri geleceğin eğitim sistemi olarak görülmeye başlamıştır.²² Bu bağlamda Türkiye'de de dijital öğrenme tekniklerinin kullanıldığı uzaktan eğitim birçok üniversite tarafından uygulanmaya başlamıştır.²³ Örgün eğitimden uzak kalan kişilerin katıldığı bir sistem olmasının dışında açık ve uzaktan eğitim sağlayan üniversitelerde herhangi bir üniversitede öğrenim gören öğrencilere ikinci üni-

ları Dergisi 3/1 (Nisan 2020): 33.

16 Hüseyin Odabaş, “İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri”, *Türk Kütüphaneciliği* 17/1 (2003): 9.

17 Uğur Demiray, vd., “History of Distance Education”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1, (Mart 2014).

18 Bekir Özer, “Uzaktan Eğitim Sisteminin Evrensel Yapısı”, *Kurgu Dergisi* 8 (1990).

19 Uğur Demiray, vd., “History of Distance Education”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1, (Mart 2014).

20 Insung Jung, “Introduction to Theories of Open and Distance Education”, *Open and Distance Education Theory Revisited Implications for the Digital Era*. ed. Insung Jung. 1-9. E-kitap, Singapore: Springer, 2019, 3.

21 Emine Cabı, vd., “Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İncelenmesi: Türkiye Örneği”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 7/3 (Aralık 2017): 420.

22 Murat Tuncer, vd., “Sanal Eğitim-Öğretim ve Geleceği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/20 (Bahar 2007): 112.

23 Cabı, vd., “Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İncelenmesi: Türkiye Örneği”, 421.

versite fırsatı sağlanmaktadır. 2017 yılı verilerine göre örgün eğitim veren üniversitelerde öğrenim gören 671.355 öğrencinin açık ve uzaktan eğitim veren üniversitelerde ikinci üniversite eğitimi aldıkları bildirilmiştir.²⁴ Ayrıca örgün eğitim kurumlarından ayrı bir sistem olmasının yanı sıra, örgün eğitim kurumlarında da yüz yüze eğitime destek amaçlı harmanlanmış bir sistem olarak da kullanılmaktadır.²⁵ Yüzden fazla üniversitede önlisans, lisans ve lisansüstü düzeydeki programlarda uygulanan²⁶ bu sistem Harran Üniversitesi'nde de pandemi sürecinden önce de Türk Dili, Yabancı Dil ile Atatürk İlke ve İnkılapları dersleriyle yüz yüze derslere alternatif olarak dijital eğitim imkânı sağlanmıştır. Öğrencilerin pandemi süreci öncesinde dijital eğitim alma durumlarını tespit etmek amacıyla sorulan “Daha önce dijital (online-çevrimiçi) eğitim aldınız mı?” sorusuna katılımcıların 990'ı (%55,9) “evet aldım” cevabını verirken 780'i (%44,1) “hayır almadım” cevabını vermiştir. Harran Üniversitesi'nin pandemi dönemi öncesinde öğrencilere sunduğu seçeneği yüz yüze ve uzaktan eğitim dersleri öğrencilerin yarısından fazlasının uzaktan eğitim tecrübesine sahip olmasını sağlamıştır.

Tablo 1. Pandemi öncesi dijital eğitim deneyimi.

Pandemi öncesi dijital (online) eğitim aldınız mı?	f	%
Evet	990	55,9
Hayır	780	44,1
Toplam	1770	100

Dijital eğitimin önemli unsurlarından biri internet erişimidir. 2020 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)²⁷ istatistiklerine göre Türkiye'deki hanelerin %89,9'u internet erişimine sahiptir. Ancak aynı araştırma sonuçlarına göre hanelerin sadece %50,8'i sabit bağlantı (ADSL, kablolu İnternet, fiber vb.) ile internete erişirken, hanelerin %86,9'u mobil bağlantı ile internet erişimi sağlamaktadır (TÜİK, 2020). Tablo 2'de de gösterildiği üzere öğrencilerin 461'i (%26) dijital eğitimler sırasında çeşitli nedenlerle internet erişimi konusunda sorun yaşadıklarını belirtirken, 483'ü (%27,3) “bazen yaşadım” cevabını vermiştir. Dolayısıyla bu cevaplardan öğrencilerin 954'ünün (%53,3) dijital eğitimleri takip etmek için gerekli araçlardan biri olan internet bağlantısı konusunda sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Buna karşılık herhangi bir sorun yaşamadığını belirten öğrenci sayısı ise 826'dır (%46,7). Kaya²⁸ tarafından yapılan araştırmada pandemi sürecinde zorunlu olarak uygulanan dijital eğitimdeki önemli sorunlardan birinin “öğrencilerin yeterli internet erişimine sahip olmamaları” olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda da öğrencilerin 944'ünün (%53,3) internet erişimi konusunda sorunlar yaşadığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin yarısından fazlasının istese de dersleri düzenli olarak takip edemediğini göstermektedir.

Tablo 2. İnternet erişim sorunu yaşama durumu.

Dijital eğitimler sırasında internet erişimi konusunda sıkıntı yaşadınız mı?	f	%
Evet	461	26
Hayır	826	46,7
Bazen	483	27,3
Toplam	1770	100

2021 yılı itibarıyla Türkiye'de nüfusun %77,7'sinin internet kullanıcısı olduğu tespit edilmiştir.²⁹ Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki hanelerin %87,5'inin internet erişimine sahip olduğu bildirilmiştir.³⁰ TÜİK tarafından 2011 yılında kır-kent ayrımı gözetilerek yapılan araştırmada ise kentte internet erişimi %51 iken,

24 Ertuğ Can, “Açık ve Uzaktan Yükseköğretim Mezunları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAd* 5/3 (Temmuz 2019): 85.

25 Cabı, vd., “Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İncelenmesi: Türkiye Örneği”, 421.

26 Ertuğ Can, “Açık ve Uzaktan Yükseköğretim Mezunları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAd* 5/3 (Temmuz 2019): 83.

27 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması*, 2020. (Ağustos 2020).

28 Suat Kaya, “Zorunlu Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar: Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri”, *EJER Congress 2020 Bildiri Özetleri Kitabı*. Ankara: Anı. 2020), 136.

29 We Are Social, *Digital 2021 July Global Statshot Report v02*, (Temmuz 2021).

30 TÜİK, *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması*, 2020.

kırsal alanlarda %22,7'dir.³¹ Baştürk Akça vd.'nin³² aktarımına göre 2013 yılında bu konuda yapılan son araştırma sonuçlarına göre kentsel alanda yaşayanların %58'i internet kullanıcısı iken, kırsal alanda yaşayanların %28,6'sı internet kullanıcısıdır. Aradan geçen yıllarda internet erişimi ve kullanımı oranlarında artışlar yaşansa da kır ve kent açısından hala dijital eşitsizliklerin yaşandığı gözlemlenmektedir. Dijital eğitimin önemli bileşenlerinden biri olan internet kırsal ve kentsel alanlar açısından erişim noktasında önemli bir soruna dönüşmüştür. Büyükşehir ve il merkezlerinde yaşayan öğrencilerin 542'si (%44,64) internet erişimi konusunda sorun yaşadıklarını belirtirken, 672'si (%55,36) internet erişimi konusunda sorun yaşamadığını belirtmiştir. İlçe merkezinde yaşayanların 182'si (%61,1) sorun yaşadığını belirtirken, kasaba ve köylerde yaşayan 258 öğrenciden %82,5'i oluşturan 214 kişi yine sorunlar yaşamaktadır. Bu durum köylerde yaşayan öğrencilerin önemli bir kesiminin bu süreçte, dijital eğitimden faydalanamadığını göstermektedir. İnternet erişiminde yaşanan sorunları ortadan kaldırmak için Yükseköğretim Kurulu (YÖK)³³ öğrencilere eğitim alanında kullanabilecekleri 6 GB internet hizmeti sunarak eğitimde fırsat eşitliği sağlamaya çalışmıştır. Ancak YÖK tarafından sağlanan ücretsiz internet erişiminden faydalanma durumlarına bakıldığında, yine yerleşim yerinin önemli bir değişken olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. İlçe merkezinde yaşayan 298 öğrencinin 185'inin (%62,1) ihtiyaç duymasına rağmen ücretsiz internet erişiminden faydalanmadığını, kasaba ve köylerde yaşayan 258 öğrencinin ise 178'inin (%70) operator sıkıntıları, erişim ve kullanım ilişkileri gibi çeşitli nedenlerle bu olanaktan faydalanamadığını görüyoruz.

Tablo 3. Yerleşim yerine göre internet erişim durumu.

İkamet Yeri		Yaşadığınız yerde internet erişimi konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz?				Dijital eğitimler için sağlanan ücretsiz internet uygulamasından faydalanabildiniz mi?			
		Evet	Hayır	Bazen	Toplam	Evet	Hayır	İhtiyaç duymadım	Toplam
Büyükşehir	f	149	489	226	864	169	467	228	864
	%	17,2	56,6	26,2	100	19,6	54,1	26,4	100
İl merkezi	f	80	183	87	350	74	193	83	350
	%	22,9	52,3	24,9	100	21,1	55,1	23,7	100
İlçe merkezi	f	96	110	92	298	50	185	63	298
	%	32,2	36,9	30,9	100	16,8	62,1	21,1	100
Kasaba	f	6	7	6	19	0	15	4	19
	%	31,6	36,8	31,6	100	0	78,9	21,1	100
Köy	f	130	37	72	239	57	163	19	239
	%	54,4	15,5	30,1	100	23,8	68,2	7,9	100
Toplam	f	461	826	483	1770	350	1023	397	1770
	%	26	46,7	27,3	100	19,8	57,8	22,4	100

TÜİK³⁴ tarafından yapılan hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranlarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada Türkiye'deki hanelerin %16,7'sinin masaüstü bilgisayara, %36,4'ünün taşınabilir bilgisayara (dizüstü, netbook), %22'sinin tablet bilgisayara, %99,4'ünün cep telefonu/akıllı telefona, %33,8'inin internete bağlanabilen televizyona sahip olduğu tespit edilmiştir. Teknolojik aletlere sahip olma konusunda cinsiyete dayalı veriler elimizde olmasa da internet kullanım oranları incelendiğinde; erkeklerin %84,7'si internet kullanıcısı iken, bu oranın kadınlarda %73,3'e düştüğü görülmektedir.³⁵ Bu durum kadınların erkeklere oranla daha az teknolojik alete sahip olduğunun ipucunu vermektedir. Aynı zamanda çalışmamızda da dijital eğitimleri takip etmek için gerekli teknolojik ekipmana (telefon, bilgisayar, tablet vb.) sahip olma durumunda kadınların erkeklere oranla daha dezavantajlı olduğu karşımıza çıkmıştır. Erkeklerin

31 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2011* (Ağustos 2011).

32 Emel Baştürk Akça, vd., "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Dijital Bölünme ve Farklı Yaklaşımlar", *Inter-media International e-Journal* 3/5 (Aralık 2016): 310.

33 Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), *Üniversite Öğrencilerine Ücretsiz 6 Gb'lık "Uzaktan Eğitime Destek" Kotası*. (Nisan 2020).

34 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2019* (Ağustos 2019).

35 TÜİK, *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2020*.

696'sı (%78,3) yeterli teknolojik ekipmana sahip olduğunu belirtirken, 193'ü (%21,7) sahip olmadığını, kadınların ise 593'ü (%67,3) sahip olduğunu ve 288'i (%32,7) herhangi bir teknolojik ekipmanı olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların 1298'i (%72,8) teknolojik ekipmana sahipken, 481'i (%27,2) dersleri takip edebileceği olanağa sahip değildir. Nerse³⁶ tarafından yapılan araştırma sonuçları da Türkiye'deki öğrencilerin %30'undan fazlasının eğitimini sürdürmek için gerekli bilgisayara erişemediğini göstermektedir. Çalışmaların pek çoğunda teknolojik ekipmana sahip olma durumuna odaklanılırken, bu ekipmanları kullanabilme beceri düzeyine çok az değinilmektedir. Teknolojik ekipmana ya da internet erişimine sahip olmak her zaman eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için yeterli olmadığından, dijital eşitsizlikleri ortaya çıkarmak için teknolojik aletleri kullanabilme becerilerine de odaklanılmalıdır.³⁷ Araştırmada dijital eğitimler için gerekli olan teknolojik bilgiye sahip olup olmadıkları sorulduğunda erkeklerin 736'sı (%82,8) "evet" cevabını verirken, 153'ü (%17,2) hayır cevabını vermiştir. Kadınlarda ise bu oran ciddi şekilde düşmekte, teknolojik yeterliliğe sahip olduğunu belirtenlerin sayısı 561 (%63,7) olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların 320'si (%36,3) dijital eğitimi takip edebileceği düzeyde teknolojik bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Cinsiyet teknolojik ekipmana sahip olma ve yeterli düzeyde teknolojik bilgiye sahip olma oranları açısından önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, dijital eğitimde kadın-erkek arasındaki eşitsizliklerin daha da derinleşmesine neden olacaktır.

Tablo 4. Teknolojik ekipmana sahip olma ve kullanım becerisi.

		Dijital eğitimler için gerekli teknolojik ekipmana (telefon, bilgisayar, tablet vb.) sahip misiniz?			Dijital eğitimler için yeterli teknolojik bilgiye sahip misiniz?		
		<i>Evet</i>	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyet	%						
	<i>f</i>	696	193	889	736	153	889
Erkek	%	78,3	21,7	100	82,8	17,2	100
	<i>f</i>	593	288	881	561	320	881
Kadın	%	67,3	32,7	100	63,7	36,3	100
	<i>f</i>	1289	481	1770	1297	473	1770
Toplam	%	72,8	27,2	100	73,3	26,7	100

Bilginin dijital olarak üretilip tüketildiği çağımızda internet teknolojilerine kolay, güvenilir ve nitelikli bir erişim sağlamak bireyin en temel yurttaşlık haklarından biridir.³⁸ YÖK tarafından sağlanan ücretsiz internet erişimi uygulamasına rağmen özellikle teknolojik ekipmana sahip olma ve bu ekipmanı kullanma becerisi noktasında kırsal-kentsel eşitsizlikler ön plana çıkmaktadır. Nerse'nin³⁹ çalışmasında da kır-kent ayrımının dijital eğitim eşitsizliğinde önemli etkileri olduğu gösterilmiştir. Büyükşehir ve il merkezlerinde yaşayan 1214 öğrencinin 270'i (%22,24) eğitimlerini takip etmek için gerekli teknolojik ekipmana sahip olmadığını belirtirken, bu öğrencilerden 268'i (%22,07) yeterli teknolojik bilgiye de sahip olmadığı görülmüştür. Kırsal alanda yaşayan 258 öğrenciden 111'i (%43,02) gerekli teknolojik ekipmana sahip değilken, bu öğrencilerden 107'si (%41,47) yeterli beceriye sahip olmadığını belirtmiştir. İlçe merkezlerinde de durum benzer bir tabloyu işaret etmektedir. İlçe merkezinde yaşayan 198 öğrencinin 100'ü (%33,6) gerekli teknolojik ekipmanı olmadığını, 98'i (%32,9) de yeterli teknolojik bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir.

36 Serdar Nerse, "Dijital Eğitimde Eşitsizlikler: Kırsal-Kentsel Ayrımlar ve Sosyoekonomik Farklılaşmalar", İnsan ve Toplum Online Basım (Ekim 2020): 4.

37 Nerse, "Dijital Eğitimde Eşitsizlikler: Kırsal-Kentsel Ayrımlar ve Sosyoekonomik Farklılaşmalar", 5.

38 Baştürk Akça, vd., "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Dijital Bölünme ve Farklı Yaklaşımlar", 302.

39 Nerse, "Dijital Eğitimde Eşitsizlikler: Kırsal-Kentsel Ayrımlar ve Sosyoekonomik Farklılaşmalar", 22.

Tablo 5. İkamet yerine göre teknolojik ekipmana sahip olma ve kullanım becerisi.

İkamet Yeri		Dijital eğitimler için teknolojik ekipmana (telefon, bilgisayar, tablet vb. herhangi biri) sahip misiniz?			Dijital eğitimler için yeterli teknolojik bilgiye sahip misiniz?		
		Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Büyükşehir	f	682	182	864	682	182	864
	%	78,9	21,1	100	78,9	21,1	100
İl merkezi	f	262	88	350	264	86	350
	%	74,9	25,1	100	75,4	24,6	100
İlçe merkezi	f	198	100	298	200	98	298
	%	66,4	33,6	100	67,1	32,9	100
Kasaba	f	13	6	19	14	5	19
	%	68,4	31,6	100	73,7	26,3	100
Köy	f	134	105	239	137	102	239
	%	56,1	43,9	100	57,3	42,7	100
Toplam	f	1289	481	1770	1297	473	1770
	%	72,8	27,2	100	73,3	26,7	100

Gelir durumu ile teknolojik ekipmana sahip olma durumları karşılaştırıldığında 0-999 TL arası gelire sahip olan 334 öğrencinin 129'unun (%38,6), 1000-1999 TL arası gelire sahip olan 429 öğrencinin 160'nının (%37,3), 2000-2999 TL arası gelire sahip olan 481 öğrencinin 120'sinin (%24,9), 3000-3999 TL arası gelire sahip olan 213 öğrencinin 46'sının (%21,6) 4000-4999 TL arası gelire sahip olan 130 öğrencinin 8'inin (%6,2), 5000 TL ve üzeri gelire sahip olan 183 öğrencinin 18'inin (%9,8) eğitimleri sürecinde gerekli teknolojik donanımaya yeterli düzeyde sahip olmadıkları görülmüştür. Gelir durumu yükseldikçe teknolojik ekipmana sahip olma oranlarında ciddi artışlar olduğu gözlemlenirken, aynı durum yeterli teknolojik bilgiye sahip olma durumunda da karşımıza çıkmaktadır. 0-999 TL arası gelire sahip olan 334 öğrencinin %35,6'sı (119) yeterli teknolojik bilgiye sahip olmadığını belirtirken bu oran 5000 TL ve üzeri gelire sahip olan öğrencilerde %12,6'ya (23) düşmektedir. Dijital eğitimde yaşanan bu durum bireylerin teknolojik ekipmana sahip olup olmaması ya da iletişim teknolojilerinden eşit şekilde yararlanamamanın ötesinde, önemli bir husus da toplumsal alanda varolan diğer eşitsizliklerle birlikte derinleşmenin daha da artacağıdır.⁴⁰

Tablo 6. Gelir durumuna göre teknolojik ekipmana sahip olma ve kullanım becerisi.

Gelir Durumu		Dijital eğitimler için yeterli teknolojik ekipmana (telefon, bilgisayar, tablet vb.) sahip misiniz?			Dijital eğitimler için yeterli teknolojik bilgiye sahip misiniz?		
		Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
0-999 TL arası	f	205	129	334	215	119	334
	%	61,4	38,6	100	64,4	35,6	100
1000-1999 TL arası	f	269	160	429	270	159	429
	%	62,7	37,3	100	62,9	37,1	100
2000-2999 TL arası	f	361	120	481	371	110	481
	%	75,1	24,9	100	77,1	22,9	100
3000-3999 TL arası	f	167	46	213	167	46	213
	%	78,4	21,6	100	78,4	21,6	100
4000-4999 TL arası	f	122	8	130	114	16	130
	%	93,8	6,2	100	87,7	12,3	100
5000 TL ve üzeri	f	165	18	183	160	23	183
	%	90,2	9,8	100	87,4	12,6	100
Toplam	f	1289	481	1770	1297	473	1770
	%	72,8	27,2	100	73,3	26,7	100

40 Baştürk Akça, vd., "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Dijital Bölünme ve Farklı Yaklaşımlar", 305.

Pandemi sürecindeki zorunlu dijital eğitim uygulaması hem öğrenciler hem de eğitimciler açısından yeterlilik, başarı, verimlilik gibi çeşitli tartışmalara da konu olmuştur. Çalışmada da 5'li likert ölçeğiyle yöneltilen sorularla öğrencilerin dijital eğitime bakışları tespit edilirken, uzaktan eğitimin temel mantığı olan öğretmen ve öğrencinin farklı mekânlarda eğitim sürecini gerçekleştirme durumu,⁴¹ uzaktan eğitimin bireysel çalışma ile temellendirilmesi ve bireylerin kendi hızlarında öğrenmeyi gerçekleştirme durumunu nasıl sağladığı merak konusu olmuştur.⁴² Benzer çalışmalarda⁴³ bu durumun ev içi ve iş yükleriyle ilişkili bir şekilde ele alındığı; aynı çalışmalarda katılımcıların %70,38'inin cinsiyet farklılaşması olmaksızın pandemi sürecinde ev içi sorumlulukların yüküyle karşılaştıkları gösterilmiştir. Bu durum pandemi sürecinde bu konuda deneyimi olmayan ve evdeki zamanlarının çoğunu da ev içi sorumluluklarla geçiren kişilerin öğrenme ortamından uzaklaşmalarına neden olmuştur. Ancak bu çalışmada, özellikle uzaktan eğitim sürecindeki öğrenme algılarına yönelik sunulan ifadelerle katılım düzeyine bakıldığında; ev içi sorumlulukları daha fazla üstlenen kadınların,⁴⁴ evden öğrenme konusunda erkeklere oranla daha olumsuz bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Tabloda yer alan ifadelerden “dijital eğitim sürecinde yüz yüze eğitime göre daha başarılıyım” ifadesine katılım durumuna bakıldığında erkeklerin %61,5'i (547) kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum ifadelerini kullanırken, kadınların %46,2'si (407) katılım yönünden olumlu ifadeleri kullanmış olsa da cinsiyet açısından farklı bir eğilimin ortaya çıktığı görülmektedir. Katılmama ifadelerinde ise erkeklerin oranı %26,2 (238) iken kadınların oranı %41,7'dir (367). “Dijital eğitim dersleri yüz yüze eğitimler kadar verimlidir” ifadesine erkeklerin katılım oranı %52,2 (464) iken kadınların oranı %36,36,3'tür (320). Bu ifadeye; erkeklerin %38'i (338), kadınların ise %54,5'i (480) **katılmadıklarını** belirtmiştir.

Dijital eğitim sürecinde derslere katılım durumu kadar, derslerin tekrarlanmasıyla ortaya çıkan bilgi düzeyi yüksekliği için de çalışma durumu da önemli bir parametre olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, “dijital eğitimler sırasında daha verimli çalışma”ya ilişkin durum incelendiğinde; erkeklerin %56,3'ü (500), kadınların da %41,6'sının (367) olumlu düşünce beyan ettiği, geriye kalan grubun ise olumsuz bir eğilimde oldukları görülmektedir. Ders çalışma ile bilinç düzeyi ilişkisi önemli göstergelerdendir. Derslere katılım ve eğitim sürecinde bu sorumluluğun bilinci “dijital eğitimler sırasında sorumluluk bilincim gelişti” ifadesindeki tutumla incelenmiştir. Erkeklerin %61,8'i (549) katıldığını, %25,2'si (224) katılmadığını, kadınların ise %47,7'si (421) katıldığını, %41,4'ü (364) katılmadığını ifade etmiştir. “Dijital eğitimler sürecinde derslere verdiğim önem azaldı” ifadesinde ise erkeklerin %49,5'i (440) katıldığını, %35,9'u (319) katılmadığını, kadınların %58,5'i (515) katıldığını, %28,5'i (251) katılmadığını belirtmiştir. “Dijital eğitimler kariyer planlamamda bana yeni fırsatlar sunar” ifadesindeki tutumlarda da benzer şekilde erkeklerin kadınlara oranla daha olumlu bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Bu ifadeye erkeklerin %53,2'si (473) katıldığını, %31,5'i (280) katılmadığını ifade ederken, kadınların %37,7'si (332) katıldığını, %49,4'ü (435) katılmadığını ifade etmiştir. “Dijital eğitimin esnekliği kendimi farklı alanlarda geliştirmem için bana yeni fırsatlar sunar” ifadesi incelendiğinde de erkeklerin %65,1 (579)'i gibi yüksek bir oranda katılım gösterdiği ve bu durumun kendileri için bir fırsat olduğunu düşünürken kadınların oranı %48,8 (430)'si kalmıştır. Kendini geliştirme noktasında dijital eğitimin bir fırsat oluşturmadığını düşünen erkeklerin oranı %23,9 (212) iken, kadınların oranı %39,3 (346) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 7. Dijital eğitime yönelik algı ifadeleri.

41 Yasemin Gülbahar, *E-öğrenme*, (Ankara: Pegem, 3. Basım, 2017), 2.

42 Holmberg, *Theory and Practice of Distance Education*, 1-2.

43 Hatice Şahin, vd., “Psyco-Social Effects in The Pandemic Process and Expectations for New Social Life, (*Society in The Covid-19 Pandemic: Inequalities, Challenges, and Opportunities*), Ankara: Pegem, 2021), 79.

44 Özge Zeybekoğlu Akbaş vd., “Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi Sürecinde Özel Alanına Kamusal Alanı Sığdıran Çalışan Anneler”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7/5 (2020), 78.

İfadeler	Katılım Durumu	Kesinlikle katılıyorrum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
	Cinsiyet	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dijital eğitimde yüz yüze eğitime göre daha başarılıydım.	Erkek	369	41,5	178	20	104	11,7	94	10,6	144	16,2	889	100
	Kadın	219	24,9	188	21,3	107	12,1	124	14,1	243	27,6	881	100
Dijital eğitim dersleri yüz yüze eğitimler kadar verimlidir.	Erkek	306	34,4	158	17,8	87	9,8	121	13,6	217	24,4	889	100
	Kadın	154	17,5	166	18,8	81	9,2	152	17,3	328	37,2	881	100
Dijital eğitimler sırasında daha verimli çalıştım.	Erkek	341	38,4	159	17,9	110	12,4	108	12,1	171	19,2	889	100
	Kadın	217	24,6	150	17	93	10,6	141	16	280	31,8	881	100
Dijital eğitim sırasında sorumluluk bilincim gelişti.	Erkek	349	39,3	200	22,5	116	13	91	10,2	133	15	889	100
	Kadın	233	26,4	188	21,3	96	10,9	123	14	241	27,4	881	100
Dijital eğitim sürecinde derslere verdiğim önem azaldı.	Erkek	241	27,1	199	22,4	130	14,6	110	12,4	209	23,5	889	100
	Kadın	337	38,3	178	20,2	115	13,1	117	13,3	134	15,2	881	100
Dijital eğitim kariyer planlamamda bana yeni fırsatlar sunar.	Erkek	307	34,5	166	18,7	136	15,3	103	11,6	177	19,9	889	100
	Kadın	174	19,8	158	17,9	114	12,9	130	14,8	305	34,6	881	100
Dijital eğitimin esnekliği kendimi farklı alanlarda geliştirmem için bana yeni fırsatlar sunar.	Erkek	383	43,1	196	22	98	11	87	9,8	125	14,1	889	100
	Kadın	213	24,2	217	24,6	105	11,9	108	12,3	238	27	881	100

Günümüz dünyasında yüksek teknolojiyi takip etmek adına kadın istihdamı önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.⁴⁵ Dijital çağın yakalanması için ülkelerin kadın istihdamını önemsemesi son derece önemli bir konudur. Dolayısıyla kadınların dijital eğitime daha eşit fırsatlarla erişmesi ülkenin dijitalleşme süreci açısından da zorunludur. Bireye yeni fırsatlar sunarak geleceğin mesleklerine erişimi kolaylaştıracağı düşünülen dijital eğitimin erkekler ve kadınlar açısından farklı şekilde algılandığı, kadınların erkeklere

45 Volkan Aşkun, vd., "Beşerî Sermaye, Eşitlik Algısı, İstihdam ve Ülke Ekonomisi İlişki Analizi: Türkiye Örneği", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 25/1 (Nisan 2021): 61.

oranla daha olumsuz tutum içinde oldukları görülmektedir. Bu durum, “dijital eğitim geleceğin eğitim sistemidir” ifadesine katılım düzeylerinde de cinsiyet temelli bir ayrışmaya neden olmaktadır. Erkeklerin %56,4’ü (502) bu ifadeye katılırken, yine kadınların %48,3’ü (338) katılım sağlamaktadır. Benzer şekilde katılmadığını belirten erkeklerin oranı %32,9 (292) iken, kadınların oranı ise %50,5’tir (445). “Dijital eğitimin koronavirüs tehdidi geçtikten sonra da devam etmesini isterim” ve “dijital eğitimin zorunlu olmayan haller dışında kullanılmasına karşıyım” gibi dijital eğitimin sürdürülmesine yönelik ifadelerde de erkeklerin kadınlara oranla daha olumlu bir tutum içinde oldukları görülmektedir.

Tablo 8. Dijital eğitimin geleceği ve eşitlikçiliği.

	Cinsiyet	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dijital eğitim geleceğin eğitim sistemidir.	Erkek	355	39,9	147	16,5	95	10,7	95	10,7	197	22,2	889	100
	Kadın	179	20,3	159	18	98	11,1	117	13,3	328	37,2	881	100
Dijital eğitimin koronavirüs tehdidi geçtikten sonra da devam etmesini isterim.	Erkek	299	33,6	137	15,4	105	11,8	88	9,9	260	29,2	889	100
	Kadın	162	18,4	136	15,4	84	9,5	95	10,8	404	45,9	881	100
Dijital eğitimin zorunlu olmayan haller dışında kullanılmasına karşıyım.	Erkek	315	35,4	205	23,1	138	15,5	90	10,1	141	15,9	889	100
	Kadın	395	44,8	215	24,4	91	10,3	69	7,8	111	12,6	881	100
Dijital eğitim eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacak bir sistemdir.	Erkek	302	34	165	18,6	117	13,2	104	11,7	201	22,6	889	100
	Kadın	170	19,3	157	17,8	99	11,2	126	14,3	329	37,3	881	100

Uzaktan eğitimin esnek oluşu, bir yandan da eğitim maliyetlerinin düşük olması çalışan ve sosyo-ekonomik statüleri düşük bireyler tarafından da tercih edilmeyi arttırmakta,⁴⁶ toplumsal eşitliği sağlama iddialarına da zemin hazırlamaktadır. Ancak dijital eğitimin teknolojik aletlere ve internet erişimine sahip olmak gibi gereklilikleri farklı parametrelerle ayrışmalara neden olmaktadır. Dijital eğitimin fırsat eşitliği sağlama iddiası araştırmada sorgulandığında katılımcıların erkekler ve kadınlar arasında yine bir farklılaşmayı doğurduğu görülmektedir. Katılımcı erkeklerin %52,6’sı (467) dijital eğitimin eşitlikçi olduğunu savunurken kadınların %37,1’i (327) bu sistemin eşitlikçi olduğunu düşünmektedir. Bu sistemin eşitlikçi olmadığını ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlayamayacağını düşünen erkeklerin oranı %34,3 (305) iken kadınların oranı %51,6’dır (455).

SONUÇ

Son 40 yıldır hız kazanan dijitalleşme, toplumsal ve ekonomik hayatta ciddi dönüşümlerin yaşanmasına neden olmuştur. Dijitalleşmenin dönüşüme uğrattığı alanlardan biri olan eğitim, uzun yıllardır yeni bir forma bürüneceği konusunda tartışmaların odağında yer almıştır. Eğitimin bir alt alanı olarak kabul edilen bu anlayış, 2020 yılının Mart ayı itibariyle pandeminin yol açtığı fiziksel mesafe ve sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de zorunlu ve uzaktan uygulamayla deneyimlenme fırsatı bulmuştur. Dijital araçlarla gerçekleştirilen bu uygulama beraberinde eğitimde eşitlik tartışmalarına da yeni boyutlar kazandırmıştır.

Araştırma verileri genel bir şekilde değerlendirildiğinde öğrencilerin 990’ı (%55,9) pandemi öncesinde uzaktan eğitimle karşılaşmış, uzaktan eğitim deneyimlenmiştir. Bu duruma, Harran Üniversitesi’nin yüz yüze eğitime alternatif olarak sunduğu ortak derslerin büyük katkısı olduğu düşünülmektedir. Ancak öğrenci danışmanlıkları süreçlerinde de ve genel gözlemler neticesinde öğrencilerin dijital ortamda verilen derslerin ücretli olması, gerekli teknolojik ekipmana sahip olmamaları, yeterli internet bağlantılarının olmaması gibi çeşitli nedenlerle tercih etmedikleri anlaşılmaktadır. Harran Üniversitesi Osmanbey Kampüsü’nde yer alan Kredi Yurtlar Kurumu’na ait yurtlarda kalan öğrenciler arasında da yurdun stabil olmayan internet bağlantısı nedeniyle yüz yüze eğitimi tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Pandemi sürecinde evlerinde kalan öğrencilerin de ciddi şekilde internet erişim sorunları yaşadığı bu çalışmada tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 954’ünün (%53,3) dersleri takip etmek için gerekli olan internet erişimi sorunları yaşadığı görülmüştür. Özellikle kırsal kesimde yaşayan öğrenciler arasında bu sorun daha ciddi boyutlara (%82,5) ulaşmaktadır. YÖK tarafından sağlanan 6 GB’lık ücretsiz internet uygulamasından da kasaba ve köylerde yaşayan öğrencilerin %70’inin faydalanamadığı anlaşılmaktadır. İnternete erişim durumunun dijital eğitimin en önemli ayaklarından biri olduğu anlaşılmaktadır.

Dijital eğitimin önemli unsurlarından biri olan teknolojik ekipmana sahip olma durumunda kadınlar erkeklere kıyasla dezavantajlı bir konumda yer almaktadır. İçinde bulunduğumuz çağda bilginin artan önemi dijitalleşme sürecini de zorunlu kılarken ülkelerin gelişimi için kadınların eğitimden erkeklerle eşit oranda faydalanmasını sağlamak da son derece önemli bir konu haline gelmektedir. Dolayısıyla kadınlar ve erkekler arasındaki dijital eşitsizliklerin ortadan kaldırılması güçlü bir devlet olmanın ön koşullarından biridir. Kır-kent ayrımı gözetildiğinde de kırsal kesimdeki öğrenciler ile kentlerde yaşayan öğrenciler arasında ciddi farklılıklar olduğu görülmektedir. Çalışmada ayrıca sosyo-ekonomik durumun teknolojik ekipmana sahip olma konusunda önemli bir belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Teknolojik ekipmana sahip olmak kadar etkili olan bu ekipmanları kullanma bilgisine sahip olmak da eğitim alanında ortaya çıkan eşitsizlik alanlarından biridir. Uzaktan eğitim için gerekli olan yeterli teknolojik bilgiye sahip olma konusunda erkekler kadınlara, kentlerde yaşayanlar kırsal alanda yaşayanlara ve sosyo-ekonomik durumu yüksek olanlar düşük olanlara göre ciddi avantajlara sahiptirler.

Ortaya çıkan eşitsiz durumun dijital eğitime bakışı önemli ölçüde etkilediği anlaşılmaktadır. Zorunlu dijital eğitim sürecinde kadınlara oranla daha avantajlı konumda yer alan erkeklerin eğitimin dijitalleşmesine daha olumlu yaklaştıkları görülmüştür. Ayrıca erkekler deneyimledikleri bu uzaktan eğitim sürecinin onlara yeni fırsatlar sunacağı konusunda daha iyimser konumdayken kadınlar uzaktan eğitimin zorunlu haller dışında kullanılmasına karşı çıkmaktadırlar. Bu duruma özellikle pandemi sürecinde ev içi sorumlulukları daha fazla üstlenmelerinin ve okulun onlar için bir sosyalleşme alanı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma sonunda gerekli teknolojik ekipmana sahip olma, yeterli internet bağlantısına sahip olma ve teknolojik yeterliliğe sahip olma durumlarının eğitimde dijital bölünmeye neden olduğu görülmüştür. Bu durumlar cinsiyet, gelir durumu ve yerleşim yeri değişkenleri ile değerlendirildiğinde dijital eğitimde kadınların, gelir durumu düşük olanların ve kırsal alanlarda yaşayanların daha fazla dezavantajlı oldukları sonucuyla karşılaşmıştır. Dijitalleşmenin bilginin üretim ve tüketiminde merkezi konuma gelmesi, eğitimdeki dijitalleşmeyi kaçınılmaz şekilde dayatmaktadır. Bu durum dijital eğitimin geleceğin eğitimi biçimi olduğu iddialarını güçlendirmektedir. Ancak toplumsal ve ekonomik alanlarda ortaya çıkan dijital bölünme, eğitim alanında da yeni eşitsizlik alanlarının ortaya çıkmasına neden olacaktır. Eğitim bu noktada dijital bölünmenin bir parçası haline gelecektir.

KAYNAKÇA

- Acun, Fatma. “Küresel Rekabette Dijital Kültür”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* 9 (Aralık 2008): 11-46.
- Aşkun, Volkan - Yağmur, Ayten. “Beşerî Sermaye, Eşitlik Algısı, İstihdam ve Ülke Ekonomisi İlişki Analizi: Türkiye Örneği”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 25/1 (Nisan 2021): 53-66.
- Baştürk Akça, Emel - Kaya, Buket. “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Dijital Bölünme ve Farklı Yaklaşımlar”. *Intermedia International e-Journal* 3/5 (Aralık 2016): 301-319.
- Bozkurt, Aras - Hamutoğlu, Nazire Burçin - Liman Kaban, Ayşegül - Taşçı, Gülşah - Aykul, Mona. Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler”. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi-AUAd* 7/2 (Nisan 2021): 35-63.
- Cabı, Emine - Ersoy, Halil. “Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İncelenmesi: Türkiye Örneği”. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 7/3 (Aralık 2017): 419-429.
- Can, Ertuğ. “Açık ve Uzaktan Yükseköğretim Mezunları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAd* 5/3 (Temmuz 2019): 81-105.
- Demiray, Uğur - İşman, Aytekin. “History of Distance Education”. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1 (Mart 2014): 88-108.
- Demircioğlu, Zübeyde. “İnternet Kullanımının Toplumsal İlişkilerin Dönüşümü Üzerine Etkileri”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/52 (Ekim 2017): 621-627. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1922>
- Gülbahar, Yasemin. *E-öğrenme*. Ankara: Pegem, 3. Basım, 2017.
- Güloğlu, Mehmet Fatih. “Toplumsal Gerçekliği İnşa Eden İllüzyon: Meşruiyet”. *Mediterranean Journal of Humanities* 9/2 (Aralık 2019): 319-333. 10.13114/MJH.2019.493
- Holmberg, Börje. *Theory and Practice of Distance Education*. London: Routledge, 2. Basım, 1995.
- Jung, Insung. “Introduction to Theories of Open and Distance Education”, *Open and Distance Education Theory Revisited Implications for the Digital Era*. ed. Insung Jung. 1-9. E-kitap, Singapore: Springer, 2019.
- Kaya, Suat. “Zorunlu Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar: Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri”. 135-137, *EJERCongress 2020 Bildiri Özetleri Kitabı*. Ankara: Anı. 2020.
- Kember, David. *Reconsidering Open and Distance Learning in the Developing World*. NewYork: Routledge, 1. Basım, 2007.
- Konu, Aylin. “Sürdürülebilir Kalkınma ve Dijital Ekonomi İlişkisi: AB Ülkeleri İçin Bir Araştırma”. *Akademik İncelemeler Dergisi* 15/2 (Eylül 2020): 655-678. 10.17550/akademikincelemeler.738292
- Nerse, Serdar. “Dijital Eğitimde Eşitsizlikler: Kırsal-Kentsel Ayrım ve Sosyoekonomik Farklılaşmalar”. *İnsan ve Toplum Online Basım* (Ekim 2020): 1-32. 10.12658/M0548
- Odabaş, Hüseyin. “İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri”. *Türk Kütüphaneciliği* 17/1 (2003): 1-18
- Özer, Bekir. “Uzaktan Eğitim Sisteminin Evrensel Yapısı”. *Kurgu Dergisi* 8 (1990): 569-594
- Şahin, Hatice - Nerse, Serdar. “Psyco-Social Effects in The Pandemic Process and Expectations for New Social Life”. *Society in The Covid-19 Pandemic: Inequalities, Challenges, and Opportunities*. ed. Hakan Gülerce, Vahid Nimehchisalem, Veysel Bozkurt, Glenn Dawes, Shameem Rafik-Galea. 69-85. Ankara: Pegem, 2021.
- Şahin, Hatice. *Türkiye’de Eğitimde Fırsat Eşit(siz)liği ve Bireylerin Eğitim Kararları: Ardahan ve Karabük Örneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019. <https://tez.yok.gov.tr/>
- Telli Yamamoto, Gonca - Kalaç, Mustafa Özhan. *Kamuda Dijital Dönüşüm*. İstanbul: Kriter, 1. Basım, 2018.
- Telli, Sahure Gonca - Altun, Deniz. “Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi”. *Üniversite Araştırmaları Dergisi* 3/1 (Nisan 2020): 25-34. <https://doi.org/10.32329/uad.711110>
- Tuncer, Murat - Taşpınar, Mehmet. “Sanal Eğitim-Öğretim ve Geleceği”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/20 (Bahar 2007): 112-133.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2019 (Ağustos 2019). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2019-30574](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2019-30574)
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2011 (Ağustos 2011). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2011-8572](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2011-8572)
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2020. (Ağustos 2020). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679)
- We Are Social. Digital 2021 July Global Statshot Report v02. (Temmuz 2021). Digital 2021 Local Country Headlines Report (January 2021) v03 (slideshare.net)
- Yankın, Fahri Bilal. “Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı”. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi* 7/2 (Ocak 2019): 1-38.
- YÖK, Yüksek Öğretim Kurulu, Üniversite Öğrencilerine Ücretsiz 6 Gb’lık “Uzaktan Eğitime Destek” Kotası. (Nisan 2020). <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/ogrencilere-egitime-destek-kotasi.aspx>
- Zeybekoğlu Akbaş, Özge-Dursun, Cansu. “Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi Sürecinde Özel Alanına Kamusal Alanı Sığdıran Çalışan Annelere”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7/5 (2020), 78-94.

EXTENDED ABSTRACT

The development in information technology has paved the way for digitalization by connecting the physical world to the virtual computing world.⁴⁷ Digitalization has become one of the basic and key dynamics of social and economic development.⁴⁸ It has risen to an influential position in all areas of social life, especially in production, professions, and business life.⁴⁹ The close relationship of knowledge with digitalization has also significantly affected the structure of educational institutions. Today, higher education institutions are required to be equipped with digital technology, thereby preparing students for the digital world. Therefore, digital technologies have increasingly started to be used in many educational institutes.

Digital education, which has come to the fore in recent years with the discussions that the usage of digital technology in the education system seems to eliminate the inequalities prevailing in the face-to-face education system.⁵⁰ For these reasons, it is claimed that it will turn into a basic education system beyond being an alternative to face-to-face education.⁵¹ Digital education, which is seen as the egalitarian education model of the future and tried in various ways by many higher education institutions, has found the opportunity to be used in a wide area during the pandemic time. Like other various countries of the world, Turkey also has used digital education during the pandemic time. The present study discusses whether digital education, which is a distance education system, can be an egalitarian education model of the future.

The study was carried out with Harran University students using the quantitative research method. A total of 1170 students, selected by employing a simple random sampling technique, participated in the study. The data from these students with gathered through an electronic survey sent to their email addresses between August 19 and November 9, 2020. The data were analyzed through SPSS 21.0. The descriptive analysis and chi-square test were performed to analyze the data and the findings were evaluated on the variables of gender, economic status, and residential area.

This study collected the data from 1770 (52% male, and 49%.8 female) students. The mean household income participant's distribution was as follows: between 0-999 TL (18.9%), between 1000-1999 TL (24.2%), between 2000-2999 TL (27.2%), between 3000-3999 TL (12%), between 4000-4999 TL (7.3%), and 5000 TL or more (10.3%). Looking at the settlements of the participants, it was seen that 48.8% of the students lived in metropolitan cities, while the others lived in city centers (19.8%), district centers (16.8%), towns (1.1%), and villages (13.5%).

Technological equipment such as a computer or a smart cellphone and sufficient internet connection are prerequisites to receiving digital education. In this study, 27.2% of the participants stated that they did not have the necessary technological equipment and 53.3% stated that they did not have sufficient internet connection. Another issue found in the study is the lack of technological literacy among students to follow digital education. When the technological proficiency status of the students were examined, this study found that 26.7% of the students do not have a sufficient level of technology literacy. These factors are the main cause of the digital divide in education. This study determined that there are significant relationships between the status of having technological equipment, sufficient internet connection, technological literacy, and the variables of gender, income status, residential area. For example, female students, students who lived in rural areas, and students who had income to have disadvantaged position compared with male students, students who lived in urban centers, and students who had a high income. Inequalities that arise in the digital education process cause a negative approach to digital education among disadvantaged groups. For instance, while men think that digital education will offer new opportunities, women have a negative approach towards the digitalization of education.

47 Yankın, "Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı", 4.

48 Konu, "Sürdürülebilir Kalkınma ve Dijital Ekonomi İlişkisi: AB Ülkeleri İçin Bir Araştırma", 655.

49 Yankın, "Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı", 4.

50 Odabaş, "İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri", 9.

51 Telli, vd., "Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi", 33.

The centralization of digitalization in the production and consumption processes of information inevitably imposes digitalization in education. This situation strengthens the claims that digital education is the system of education of the future. However, the digital divide that has emerged in social and economic fields will lead to the emergence of new forms of inequality in the field of education. Education will become part of the digital divide at this point. Women, people living in rural areas, and people with low incomes will be among the disadvantaged groups in the digital education process.